

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ПІДЛІТКІВ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМ ВИХОВАННЯМ

Ищенко Олеся

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Аннотация

В статье изучены педагогические условия формирования мотивации подростков к организации процесса физического воспитания в школе. Представлена оценка влияния предложенных организационно-методических основ процесса физического воспитания с детьми в соответствии с требованиями современной программы по предмету «Физическая культура». Выявлено лимитирующие и стимулирующие факторы в отношении учеников к посещению уроков физической культурой из-за несоблюдения учителем физической культуры основных условий реализации новой программы по предмету «Физическая культура» для учащихся 5-9 классов.

Ключевые слова: подростки, физическая культура, педагогические условия.

Annotation

In the article was studied the pedagogical frameworks of the modeling of motivation in adolescents to organization the physical education process in the school. There were presented the evaluation scale of impacting of proposed organizational and strategical aspects of the physical education of adolescents, depending from the modern program on the "Physical culture" subject. There were discovered limiting and stimulating factors of the attitude of students for visiting the physical training lessons through the failure of physical culture teacher conditions for the implementation of the new program on the subject "Physical training" for students 5-9 classes.

Key words: adolescents, physical culture, pedagogical conditions.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. В наш час процеси глобалізації в економічному, соціальному, політичному і особливо – культурному житті сучасного соціуму усе більш наполегливо заявляють про себе [1, 7 та інш.]. Так, у сфері фізичної культури і спорту спостерігається зростаюча інтеграція сучасних і зарубіжних педагогічних технологій, що використовуються в процесі фізичного виховання підлітків.

Поліпшення фізичної підготовленості підлітків педагогічними засобами має базуватися на педагогічному підході, в якому необхідно визначати можливості корекції недоліків фізичного розвитку з використанням засобів фізичного виховання для забезпечення їхньої оптимальної життєдіяльності та максимально можливої самостійності і незалежності в соціальному житті. Саме тому педагогічний процес фізичного виховання підлітків повинен ґрунтуватися на оптимальному поєднанні принципів, методів і засобів фізичного виховання, тобто – на забезпеченні необхідних «умов» щодо ефективного його використання.

За даними ряду авторів [2, 4, 8, 9 та інш.] ефективність педагогічного процесу, до якого також відноситься процес фізичного виховання, обумовлена обов'язковою наявністю педаго-

гічних умов. Однак у трактуванні поняття «педагогічні умови» досі немає однозначного розуміння. За даними вчених необхідно розуміти під терміном «педагогічні умови»: структурну оболонку педагогічних технологій чи педагогічних моделей, завдяки яким реалізуються компоненти технології; особливості, від яких залежить успішність функціонування та розвитку певної педагогічної системи [3]; обставини, від яких залежить ефективність навчально-виховного процесу, фактори і правила успішності життєдіяльності педагогічної системи [5]; вимоги, які мають виконувати педагоги з метою забезпечення ефективності педагогічного процесу; сукупність об'єктивних можливостей, змісту, форм, методів, педагогічних прийомів тощо [1, 2, 6, 9 та інш.].

Тому актуальним є визначення ряду педагогічних умов, які повинні надати можливість ефективно організувати процес фізичного виховання з підлітками.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами: Дослідження виконане відповідно Зведеного плану НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2011-2015 рр. Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за темою 3.1. «Вдосконалення програмно-нормативних засад фізичного виховання в навчальних закладах» (номер державної реєстрації 0111U001733).

Мета досліджень – визначення педагогічних умов процесу фізичного виховання, що сприяють формуванню мотивації учнів 6 класів до уроків фізичної культури.

Методи та організація досліджень. Для досягнення мети були використані такі методи дослідження: аналіз даних науково-методичної літератури, антропометричні, соціологічні, фізіологічні, педагогічні методи дослідження, методика експрес-скринінгу рівня фізичного здоров'я (Г.Л. Апанасенко) та рівня фізичної під-

готовленості (Т.Ю. Круцевич), методи математичної статистики.

Дослідження проводились на базі середніх шкіл м. Києва зі школярами 6 класів (29 хлопців і 30 дівчат) протягом навчального року.

Результати досліджень та їх обговорення. У контексті педагогічних умов формування мотивації до занять фізичним вихованням підлітків на основі наших досліджень необхідно враховувати теоретичні та практичні основи організації освітньо-виховного процесу в загальноосвітній школі, а також умови, необхідні для підвищення мотивації до занять фізичними вправами серед яких: ставлення до фізичного виховання в цілому; ставлення до уроку фізичної культури; стосунки або взаємодія з учителем фізичної культури; використання анкетування для виявлення ставлення учнів до предмета "фізична культура"; використання анкетування для виявлення ставлення школярів до видів рухової активності, що запропоновані програмою; визначення лімітуючих чинників, що впливають на мотивацію до занять фізичними вправами підлітків; розробка організаційно-методичних умов формування мотивації до занять фізичною культурою, до складу яких входять гуманістично-інформаційний, мотиваційний, варіативно-оцінювальний компоненти.

Особливості організації навчально-виховного процесу в школі, до якого відноситься й процес фізичного виховання, повинні бути засновані на оптимальній взаємодії вчителів, керівництва навчального закладу, учнів і медичних працівників.

Однією з основних складових реалізації педагогічних умов у процесі фізичного виховання в школі з підлітками повинен бути чіткий алгоритм педагогічного контролю діяльності педагогічного колективу школи та учнів.

Здійснення попереднього пе-

дагогічного контролю щодо визначення показників фізичного розвитку, функціональних можливостей організму підлітків, фізичної підготовленості та працездатності, фізичного здоров'я, особливостей психологічного стану (формування ціннісних орієнтацій стану шкільної тривожності), а також формування мотивації до занять фізичною культурою та спортом повинно сприяти конкретизації програми занять з урахуванням варіативності її складових.

Таким чином, зовнішньою складовою педагогічних умов формування мотивації підлітків до фізичного виховання згідно визначених нами лімітуючих і стимулюючих чинників були:

1. Обов'язкове анкетування учнів на початку навчального року для з'ясування інтересів до вибору варіативних модулів з видів спорту (розроблена анкета для учнів).

2. Спеціальні завдання для самостійної роботи з написання коротких рефератів з тем навчальної програми: «Шкідливі звички та їх вплив на здоров'я людини», «Особливості фізичного розвитку і функціонального стану організму у підлітковому віці», «Історія розвитку видів спорту» (з обраних модулів), «Самоконтроль при заняттях фізичним вихованням».

3. Введення індивідуальної карти самоконтролю фізичної підготовленості учнів (розроблено карту самоконтролю). Результати вимірювань і тестування фізичної підготовленості учні записували самостійно у вересні, грудні та травні, визначали прогрес своїх досягнень і виставляли собі оцінку за рухову активність протягом навчального року.

4. Для визначення адекватності педагогічних підходів на уроках фізичної культури впроваджена анкета для вчителів (анкетування двічі на рік).

5. Для визначення ставлення учнів до організації фізичного

Розподіл учнів 6 класів за рівнем мотивації в навчальному році, %

Рівень	Контрольна група						Експериментальна група					
	хл (n=16)			д (n=15)			хл (n=14)			д (n=14)		
	початок	кінець I етапу	кінець II етапу	початок	кінець I етапу	кінець II етапу	початок	кінець I етапу	кінець II етапу	початок	кінець I етапу	кінець II етапу
Негативне ставлення	6,25	6,25	6,25	0	0	0	14,28	0	0	0	0	0
Індиферентне ставлення	0	0	0	13,32	19,98	19,98	0	14,28	0	14,28	0	0
Позитивне ставлення	12,5	25	31,25	73,26	66,6	66,6	7,14	7,14	14,28	71,4	71,4	14,28
Активне ставлення	81,25	68,75	56,25	13,32	13,32	13,32	78,54	78,54	85,68	14,28	28,56	85,68

виховання в школі, взаємодії з учителем фізичної культури розроблена анкета для контролю з боку адміністрації школи (анкетування один раз в кінці навчального року).

6. Методичні рекомендації для вчителів фізичної культури: при організації і проведенні уроків фізичної культури з учнями 6-7 класів враховувати лімітуючі фактори, що впливають на мотивацію до занять фізичними вправами.

Для реалізації зазначених положень педагогічних умов в процесі фізичного виховання нами було сформовано дві групи дітей: експериментальна та контрольна групи з учнів 6 класів в кількості 59 дітей: контрольна група (15 хлопців та 16 дівчат) і експериментальна група (14 хлопців та 14 дівчат). Спільним у цих групах було те, що учні відвідували уроки фізичної культури у відповідності до сучасної програми з фізичної культури. Відмінностями організації процесу фізичного виховання в експериментальній групі було:

- опитування учнів за анкету на початку навчального року;
- ведення індивідуальної карти самоконтролю;
- написання коротких пові-

домлень за темами програми та питаннями вікторини з фізичної культури;

- контроль адекватності педагогічних підходів на уроках фізичної культури з боку вчителя;

- визначення ефективності організації фізичного виховання в школі з боку адміністрації;

- проведення вікторин з фізичної культури.

Для визначення ефективності запропонованої системи занять фізичною культурою був проведений перетворюючий педагогічний експеримент, який включав 2 етапи: I етап (грудень) та II етап (травень).

Ефективність уроків фізичної культури оцінювалася нами за результатами порівняльного аналізу динаміки показників фізичного розвитку, стану функціональних систем, результатів фізичної підготовленості, зміни параметрів фізичного здоров'я, рівня фізичної підготовленості та мотивації до занять фізичними вправами протягом навчального року за загальними результатами всіх учнів (хлопців і дівчат).

Оцінюючи вплив запропонованих організаційно-методичних засад процесу фізичного виховання на рівень мотивації учнів

6 класів, за розробленою нами методикою оцінки «Ставлення до фізичної культури», слід відзначити, що: в експериментальній групі за навчальний рік 60,69% школярів (серед яких 21,42% хлопців і 100% дівчат) підвищили рівень мотивації, при цьому з рівня негативного ставлення до рівня позитивного ставлення перейшло 14,28% хлопців, з рівня індиферентного ставлення в рівень позитивного ставлення перейшло 14,28% дівчат, з рівня позитивного ставлення в рівень активного ставлення – 7,14% хлопців і 71,4% дівчат (табл.1). Помітним є поступове покращення рівня мотивації на кожному етапі і в контрольній групі. Однак за навчальний рік спостерігалась як позитивна динаміка рівня мотивації, так і негативна, про що свідчить підвищення рівня позитивної мотивації у 18,7% хлопців і зниження активного ставлення у 25% школярів взагалі.

Підвищився рівень теоретичних знань у школярів обох груп протягом навчального року (табл. 2). В експериментальній групі за навчальний рік 100% школярів підвищили теоретичні знання, при цьому теоретично не підготовлених в кінці II етапу не за-

Розподіл учнів 6 класів за рівнем теоретичних знань в навчальному році, %

Оцінка	Контрольна група						Експериментальна група					
	хл (n=16)			д (n=15)			хл (n=14)			д (n=14)		
	початок	кінець I етапу	кінець II етапу	початок	кінець I етапу	кінець II етапу	початок	кінець I етапу	кінець II етапу	початок	кінець I етапу	кінець II етапу
Відмінні знання	0	6,25	6,25	0	0	0	0	14,28	28,56	0	7,14	21,42
Добрі знання	12,5	12,5	18,75	6,66	0	13,32	14,28	14,28	57,12	7,14	42,84	64,26
Задовільні знання	50	50	37,5	39,96	53,28	46,62	49,98	71,4	14,28	42,84	49,98	14,28
Теоретично не підготовлений	37,5	31,25	37,5	53,28	46,62	39,96	35,7	0	0	49,98	0	0

лишилось. В контрольній групі кількість теоретично не підготовлених збільшилось: у хлопців до 37,5%, а у дівчат дещо зменшилось до 39,9%.

Підвищення мотивації до занять, рівня теоретичних знань з методів самоконтролю за фізичною підготовленістю і спостереження за своїми функціональними показниками серцево-судинної системи, результатами в рухових тестах, сприяло залученню учнів 6-х класів до самостійних і організованих занять фізичними вправами у позанавчальний час. Так, після опитування з'ясувалось, що після першого етапу експерименту 12,6% хлопців і 7,8% дівчат експериментальної групи почали самостійно виконувати комплекси фізичних вправ, які рекомендував учитель фізичної культури. Після другого етапу експерименту (в кінці навчального року) близько 72% хлопців і 63% дівчат відповіли, що відвідують організовані заняття з різних видів спорту. В контрольній групі в кінці навчального року таких, що відвідують організовані заняття спортом, у хлопців зменшилось майже вдвічі.

Активність учнів у позанавчальний час при заняттях фі-

зичними вправами вплинуло на їх фізичний стан. Так, в експериментальній групі майже 90% учнів підвищили рівень фізичного здоров'я і з'явилось 28% хлопців і 21% дівчат з рівнем вище за середній.

В експериментальній групі за навчальний рік 64,26% школярів (серед яких 57,12% хлопців та 71,4% дівчат) підвищили рівень фізичної підготовленості, при цьому з нижче середнього рівня фізичної підготовленості до середнього рівня перейшло 17,85% школярів, з середнього рівня – до вище за середній – 42,84% школярів, з середнього рівня – у високий рівень – 3,22% школярів та з вище середнього рівня – у високий рівень – 10,71% школярів (табл. 3).

Таким чином, проведений експеримент свідчить про ефективність розроблених педагогічних умов у процесі фізичного виховання підлітків, що сприяли підвищенню мотивації до занять фізичним вихованням.

Висновки:

Для вдосконалення процесу фізичного виховання в школі з підлітками необхідно враховувати організаційно-методичні

умови, які повинні складатись з взаємопов'язаних та взаємозалежних компонентів.

Основними педагогічними умовами, необхідними для впровадження в навчально-виховний процес в середній школі, повинні стати в освітній діяльності виділення таких складових, як: установки на цінність власного здоров'я та здоров'я оточуючих; наявність теоретичних знань про основи використання засобів фізичного виховання та вплив їх на укріплення та збереження здоров'я підлітків, самоконтроль фізичного стану учнів.

Ефективним стимулом для удосконалення процесу фізичного виховання в школі є отримання вчителем фізичної культури поточної інформації про адекватність педагогічних впливів на учнів у процесі уроків для визначення лімітуючих факторів, що негативно впливають на мотивацію підлітків до занять фізичним вихованням, і своєчасною корекцією педагогічного процесу, а також контроль з боку адміністрації школи за аналізом ставлення учнів до уроків фізичної культури і показниками їх фізичного здоров'я.

Розподіл учнів 6 класів за рівнем фізичної підготовленості в навчальному році, %

Рівень	Контрольна група						Експериментальна група					
	хл (n=16)			д (n=15)			хл (n=14)			д (n=14)		
	початок	кінець I етапу	кінець II етапу	початок	кінець I етапу	кінець II етапу	початок	кінець I етапу	кінець II етапу	початок	кінець I етапу	кінець II етапу
Нижче середнього	50	56,25	37,5	26,64	26,64	19,98	35,7	28,56	21,42	28,56	14,28	7,14
Середній	50	43,75	56,25	53,28	73,26	53,28	64,26	71,4	35,7	57,12	71,4	64,26
Вище середнього	0	0	6,25	19,98	0	26,64	0	0	35,7	21,42	21,42	7,14
Високий							0	0	7,14	0	0	21,42

Перспективою подальшого дослідження є визначення особливостей мотиваційних пріоритетів у заняттях фізичною культурою учнів 6-9 класів.

Література:

- Братанич О.Г. Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи : автореф дис. ... канд. пед. наук. 13.00.09 / О.Г. Братанич / Криворіз. держ. пед. ун-т. – Кривий Ріг, 2008. – 20 с.
- Вязанко М.В. Модернізація базового курсу фізического виховання учасників 5 – 6 класів сільських загальноосвітніх шкіл з урахуванням розвитку двигательних якостей: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / М.В. Вязанко; Рос. гос. ун-т фізической культуры, спорта и туризма. – М., 2009. – 24 с.
- Исаев И.Ф. Школа как педагогическая система: основы управления / И.Ф.Исаев. - Белгород: Изд-во БГУ, 1997.-145с.
- Круцевич Т. Мотивація учнів 6-9 класів до уроків фізичної культури / Т. Круцевич, Л. Іщенко, Т. Імас // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2014. – № 2. – С. 68-72.
- Люленко С.О. Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя природничих дисциплін до природоохоронної роботи в загальноосвітній школі / С.О. Люленко // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [гол. ред.: М.Т. Мартинюк]. – Умань : ПП Жовтий О.О., 2012. – Ч. 4 – С. 218-224.
- Назаренко Г.І. Організаційно-педагогічні умови забезпечення наступності в навчанні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: автореф. дис. ... канд. пед.наук: спец. 13.00.09 / Г.І.Назаренко. - Кривий Ріг, 2002. - 21с.
- Томенко О.А. Теоретико-методологічні основи неспеціальної фізкультурної освіти учнівської молоді: автореф. ... дис. д. фіз. вих.: НУФВСУ, 2012. – 39с.
- Фізична культура в школі : 1 – 9 класи : методичний посібник / за загальною редакцією С.М. Дятленко. – К.:Літера ЛТД, 2013. – 352 с.
- Янсон Ю.А. Физическая культура в школе. Научно-педагогический аспект. Книга для педагога. / Ю.А. Янсон. - Ростов н / Д: «Феникс», 2009. - 635 с.

